

RONDE DE ROKKEN VAN DE REUS

Reflecties over de rol van LECA bij het begeleiden van een generiek erfgoedzorgtraject

LECA VZW

Gent, 11 mei 2015

Inleiding	3
Fase 1: De oprichting van Reuzen in Vlaanderen vzw	5
Fase 2: Een online inventaris voor en door reuzenbeheerders	6
Fase 3: Noden- en behoeftenonderzoek	8
Fase 4: Inspiratiebrochure erfgoedzorg	10
Fase 5: Draagvlak aftoetsen voor ICE-aanvraag	11
Fase 6: Reflectiecomité voor ICE-aanvraag	12
Fase 7: Geïnformeerde toestemming van reuzenbeheerders	13
Fase 8: Opstellen dossier Inventaris Vlaanderen	14
Fase 9: Nazorg	14
Nabeschouwing	15
Tijdlijn	16
Bijlagen	18

In mei 2015 dient Reuzen in Vlaanderen vzw een dossier in om de reuzencultuur te laten erkennen als immaterieel cultureel erfgoed. Vier jaar lang heeft LECA deze organisatie begeleid naar erfgoedzorg. In wat volgt lichten we onze rol als intermediaire erfgoedorganisatie toe.

Klik voor een
beschrijving van het
[ruimere borgingsprogramma](#)
Rond de Rokken van de Reus

In dit rapport beperken we ons tot die activiteiten die rechtstreeks hebben geleid tot de aanvraag voor de Inventaris Vlaanderen. Onze andere werkingslijnen rond reuzen zijn na te lezen op www.immaterieelerfgoed.be. Het volledige borgingsprogramma kreeg de naam Rond de Rokken van de Reus en omvat meer dan de acties in dit rapport.

In de geest van Unesco's conventie over immaterieel erfgoed (2003) werden zo veel mogelijk traditiedragers betrokken bij de aanvraag. Daarmee bedoelen we iedereen die het reuzenerfgoed op een of andere manier levend houdt, zoals reuzendragers, -bouwers, -beheerders, organisatoren van reuzenevenementen, verzamelaars en amateurfotografen. De aanvraag die wordt ingediend, is dan ook gekend en gedragen door een grote groep reuzenliefhebbers. Velen onder hen hebben meegedacht over pijnpunten en mogelijke oplossingen. Tijdens de afgelopen vier jaar wisselden ze expertise uit en groeide het besef over het belang van erfgoedzorg. De reuzencultuur werd zichtbaarder, beter gedocumenteerd en vooral sterker vernetwerkt.

Nochtans is de aanvraag organisch gegroeid. Bij de start van het traject in 2010 kwam een mogelijke erkenning nog niet ter sprake. Het traject startte vanuit een brede bezorgdheid rond de toekomst van het reuzenerfgoed. In eerste instantie werkten we met Reuzen in Vlaanderen dan ook vooral rond het uitbouwen van een stevig netwerk van reuzenliefhebbers. Erfgoedzorg werd geleidelijk aan vooropgesteld. Het traject maakte echter iets los. Hoe beter reuzenorganisaties elkaar leerden kennen, hoe luider de roep naar een gezamenlijke erkenning klonk.

Voor LECA betekende die vraag een uitdaging. Nooit eerder werd een dossier van die omvang ingediend, met de participatie van zoveel groepen. Daarom vinden we het belangrijk het proces te omschrijven en onze rol te verduidelijken. Van bij het begin hebben we ingezet op het aanscherpen van de erfgoedvaardigheden van reuzenbeheerders. Vandaag kunnen we zeggen dat Reuzen in Vlaanderen de aangeleerde erfgoedcompetenties uitdraagt naar de brede reuzengemeenschap. Toch stopt ons gezamenlijke traject hier niet. LECA blijft erover waken dat Reuzen in Vlaanderen erfgoedzorg meeneemt in haar dagelijkse werking. Tijdens driemaandelijkse opvolgingsvergaderingen bekijken we hoe we de reuzencultuur blijvend kunnen versterken.

Aan dit rapport zijn een aantal bijlagen toegevoegd. De belangrijkste is de SWOT-analyse van de hedendaagse reuzencultuur (bijlage 1). De SWOT kwam tot stand na de provinciale ontmoetingsdagen tussen 2012 en 2013. Tijdens die dagen kwamen 187 reuzenliefhebbers bijeen om na te denken over de toekomst van de reuzencultuur. De SWOT-analyse diende als basis voor het erfgoedzorgplan.

LECA vzw

KOEPELORGANISATIE

Timing: 2010-heden

Fase 1: de oprichting van Reuzen in Vlaanderen vzw

In 2010 stond LECA mee aan de wieg van de koepelorganisatie Reuzen in Vlaanderen vzw. Op vraag van een aantal reuzenliefhebbers richtten we de organisatie mee op. Vandaag bestaat Reuzen in Vlaanderen uit vrijwilligers die zich blijvend willen inzetten voor de overdracht van de reuzencultuur. Uit vorige projecten leerden we dat duurzaamheid bij breed opgevatte participatieve erfgoedtrajecten een probleem is. Zodra het project geen prioriteit meer is, stoppen vaak ook de inspanningen van vrijwilligers. Een blijvend aanspreekpunt dat zich volledig concentreert op het thema, is cruciaal om de opgebouwde netwerken in stand te houden.

De oprichting van Reuzen in Vlaanderen ligt bovendien in de lijn van Unesco's immaterieel erfgoedbeleid. Daarin wordt de verantwoordelijkheid voor erfgoed bij de erfgoeddragers zelf gelegd. De focus van het beleid ligt op het ondersteunen van erfgoedgemeenschappen en het aanscherpen van hun erfgoedvaardigheden. Als intermediaire erfgoedorganisatie met beperkte middelen hebben we ervoor gekozen om de kernleden van Reuzen in Vlaanderen te trainen in erfgoedzorg, zodat ze die vaardigheden op hun beurt konden doorgeven aan de brede gemeenschap.

We namen deel aan alle vergaderingen van het eerste werkingsjaar van Reuzen in Vlaanderen. Door onze begeleiding verwierven de bestuursleden erfgoedcompetenties op vlak van o.a. het identificeren, documenteren, communiceren, ontsluiten, onderzoeken en overdragen van de reuzencultuur. Vandaag bestaat de vzw uit gepassioneerde, goed geïnformeerde vrijwilligers. De vzw geeft niet langer enkel praktisch advies, maar sensibiliseert ook haar leden over erfgoedzorg.

Sinds 2012 nemen we niet meer deel aan de bestuursvergaderingen. In plaats daarvan zitten we driemaandelijks samen om de werking rond erfgoedzorg te bespreken.

IDENTIFICATIE

Timing: 2011-heden

Fase 2: een online inventaris voor en door reuzenbeheerders

In 2010 was nauwelijks bekend wie de reuzencultuur in leven hield. Traditiedragers identificeren en samenbrengen bleek een enorme uitdaging. Voor veel organisaties is optreden met reuzen een nevenactiviteit. Echte reuzengilden zijn in de minderheid. De meeste reuzen zijn in handen van feestcomités, jeugdverenigingen, scholen, sportclubs, rusthuizen, gemeenten en dergelijke meer. De netwerken van reuzenbeheerders bleken bovendien beperkt. Enkel die reuzengroepen die deelnemen aan grote reuzenevenementen, kenden elkaar.

Om zo veel mogelijk reuzenbeheerders te kunnen betrekken bij het erfgoedzorgtraject riep LECA in 2011 een online reuzendatabank in het leven. Daarop kunnen reuzenbeheerders hun reuzen, rituelen en contactgegevens invullen. De databank hield rekening met de aanbevelingen van een voorafgaande focusgroep met reuzenbeheerders. Op hun vraag kregen de contactgegevens van de beheerders bijvoorbeeld een prominente plaats. De vragenlijst voor de online databank werd getest aan de hand van de reuzen van Antwerpen, dankzij de hulp van het MAS | Museum aan de Stroom. Op basis daarvan werden sommige vragen weggelaten of anders verwoord. Ook Erfgoedcel Waasland werkte mee aan de pilootversie van het register: ze stelden alle informatie ter beschikking die ze verzamelden tijdens hun reuzenjaar (2009).

Momenteel staan er 571 reuzen online, ingevuld door 274 verschillende groepen. Het succes van de website is te danken aan een goede communicatiecampagne, een eenvormig campagnebeeld en de titel Rond de Rokken van de Reus. Ook de erfgoedcellen speelden een belangrijke rol. Zij promootten het register in eigen streek. Daarvoor moesten ze niet van nul beginnen. LECA bezorgde hen een lijst met de reuzen uit hun regio die volkskundige Renaat Van der Linden in 1986 optekende in zijn standaardwerk *Reuzen in Vlaanderen*. We digitaliseerden de inventaris uit dat boek om de gegevens makkelijker te kunnen analyseren. De inventaris van Van der Linden telt meer dan 1600 reuzen die tussen 1389 en 1986 zijn ontstaan. Dit cijfer verklaart meteen het hardnekkige geloof dat er 1700 'levende' reuzen in Vlaanderen zijn. In werkelijkheid ligt het aantal lager, naar schatting tussen de 800 en 1000.

Het online register wordt gedeeld op de websites van LECA en Reuzen in Vlaanderen. Het is een eerste stap om reuzenbeheerders bewust te maken van het feit dat ze deel uitmaken van een ruimere traditie. Dankzij het register hebben we een duidelijk zicht op de diversiteit van de reuzenrituelen, de betekenissen en beleving van de hedendaagse reuzencultuur. Het register heeft ook een praktisch nut. Dankzij de contactgegevens is het voor het eerst mogelijk een grote groep reuzenbeheerders tegelijkertijd te bereiken.

Aanbevelingen

- Inventariseren geeft je inzicht in een fenomeen. Dit is cruciaal om nadien relevante erfgoedzorgacties te ontwikkelen.
- Begin niet van nul. Kijk of er bestaande lijsten of inventarissen zijn die je kan gebruiken.
- Betrek traditiedragers bij het uitdenken van je instrument: op die manier verhoog je de kans dat traditiedragers het instrument relevant vinden en daadwerkelijk gebruiken.
- Stem je instrument af op de noden en leefwereld van traditiedragers. Vakjargon, complexe modules of gebruiksonvriendelijke invulformulieren verhogen de participatiedrempel.
- Erfgoedgemeenschappen zijn dynamisch: sommige groepen verdwijnen, andere krijgen een nieuwe contactpersoon. Die informatie up-to-date houden is niet vanzelfsprekend en arbeidsintensief. Een jaarlijkse mailing naar alle personen die een fiche aanmaakten, kan daarbij helpen.
- Werk waar mogelijk samen met lokale erfgoedorganisaties: hun band met erfgoedvrijwilligers is dikwijls sterk.
- Deel je instrument: door het reuzenregister ook toegankelijk te maken via de website van Reuzen in Vlaanderen kwamen er veel nieuwe beschrijvingen bij.

LECA

**LANDELIJK
EXPERTISECENTRUM
VOOR CULTUUR
VAN ALLEDAG**

TRADITIES
TRADITIEDRAGERS
NIEUWS
NIEUWSBRIEF
ONDERSTEUNING
OVER ONS

REUZENKAART

FEESTEN
RITUELEN

<<
FEESTCALENDER APRIL
>>

MA	DI	WO	DO	VR	ZA	ZO
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

EERSTKOMENDE FEESTEN

- 30.04.15 Melevondviering
Hesselt

- 30.04.15 Processie
Elkevliet (Bornem)

- 01.05.15 Malboomplanting
Kuringen

- 01.05.15 1-meifeesten
Genk

- 01.05.15 Bedevaart
Jezus-Eik

ZOTTE RIK (BEVEREN)

Zotte Rik is een bekende volksfiguur uit het Sint-Andrieskwartier in Antwerpen. Hij werd op 10 november 1054 geboren als Henri Van Aken, een onwettig kind van Marie Therasia Geley. Toen hij nog geen twee jaar oud was, week hij met zijn moeder uit naar Breda. Een jaar later keerden ze terug naar Antwerpen. Marie Geley huwde Henricus Van Aken, die Henri erkende als wettige zoon. Toen Rik 10 jaar oud was, verhuisde het gezin naar het Sint-Andrieskwartier. Marie leurde met fruit en opende later een winkeltje aan de Lange Ridderstraat. Haar bijnaam was dan ook

Mie Citroen.

Lees meer

ZWARTE HUZAAR (BRUGGE)

Ze refereren naar de legendarische Huzarenfiguren die in de late middeleeuwen in Brugge gekend waren. Een huzaar is een lichtbewappende ruiter.

Lees meer

ONDERZOEK

Timing:
november 2012 –
november 2013

Fase 3: noden- en behoeftenonderzoek

Hoe ziet de reuzencultuur er vandaag uit? Waar zitten de knelpunten voor de toekomst? Wat werkt goed, wat kan beter? Waar kunnen reuzenbeheerders elkaar versterken? Om zicht te krijgen op die vragen organiseerden LECA en Reuzen in Vlaanderen in 2012-2013 vijf provinciale ontmoetingsdagen. Ontmoeting bleek het sleutelwoord: de contactmomenten waren belangrijke stappen in het vormen van een landelijk netwerk rond reuzencultuur.

Per provincie werden lokale partners gezocht om de dagen mee te organiseren: Erfgoed Brussel, Erfgoedcel Pajottenland Zennevallei, Erfgoedcel Leuven, Faro, Erfgoedcel Land van Dendermonde, Erfgoedcel Meetjesland, Erfgoedcel Waasland, Erfgoedcel Kortrijk, Erfgoedcel Mijnerfgoed, Erfgoed Haspengouw, Erfgoedcel Hasselt, MAS, Erfgoedcel Noorderkempen, het Stadsmus, Stad Hasselt en het Provinciaal Centrum voor Cultureel Erfgoed. De samenwerking tussen landelijke en lokale partners was een meerwaarde. De ontmoetingsdagen zorgden ervoor dat alle partijen elkaar beter leerden kennen. Sindsdien zijn er veel lokale reuzenprojecten bijgekomen. Voor Reuzen in Vlaanderen waren de dagen bovendien een goede gelegenheid om hun werking kenbaar te maken.

Tijdens vijf *world cafés* discussieerden 187 reuzenliefhebbers over thema's als (1) rituelen en gebruiken, (2) behoud en beheer, (3) publiekswerking en promotie, (4) samenwerking en (5) overdracht en organisatie. LECA bundelde alle resultaten in het rapport *Praten over Reuzen*, dat je o.a. kan downloaden via [deze link](#).

Oost-Vlaamse Reuzenontmoetingsdag, Wetteren, 19 januari 2013. © LECA

ONDERZOEK

Timing:
november 2012 –
november 2013

De bevindingen van het rapport werden op verschillende manieren teruggekoppeld naar de reuzenvrijwilligers. Het rapport werd digitaal verstuurd naar alle deelnemers aan de *world cafés*. Het werd ook gemaïld naar de op dat moment gekende reuzengroepen. Tot slot werd het op 18 oktober 2013 in Leuven gepresenteerd op de eerste Federatiedag van Reuzen in Vlaanderen. De aanwezigen kregen het rapport in gedrukte vorm mee naar huis.

Terugkoppeling resultaten ontmoetingsdagen, Leuven, 16 november 2013 . © LECA

Aanbevelingen

- Om een generiek dossier te ontwikkelen is het belangrijk om inzicht te krijgen in een fenomeen en zoveel mogelijk stakeholders te betrekken bij het proces.
- Creëer betrokkenheid: leg goed de doelstellingen uit en stuur snel na de bijeenkomst een verslag door waar iedereen op kan reageren.
- Betrek zo veel mogelijk partners bij het traject. Zo kunnen bovenlokale netwerken worden gecreëerd of versterkt.
- Creëer voldoende mogelijkheden voor interactie. Laat traditiedragers vooral zelf aan het woord en stimuleer expertisedeling. De methode van het *world café* is hiervoor heel geschikt.
- Zoek een evenwicht tussen een informele sfeer en voldoende structuur om de onderwerpen ten gronde te kunnen behandelen. Zorg ook voor een informeel netwerkmoment achteraf.
- Koppel de resultaten terug naar de reuzenvrijwilligers. Voorzie in de planning een moment waarop alle deelnemers opnieuw uitgenodigd worden om de resultaten van de brainstorm te leren kennen en er feedback op te geven.

SENSIBILISERING

Timing:
april 2013 -
maart 2015

Fase 4: inspiratiebrochure reuzen en erfgoedzorg

Om reuzenbeheerders vertrouwd te maken met erfgoedzorg publiceerde LECA in augustus 2014 de inspiratiebrochure *Rond de Rokken van de Reus*. Aan de hand van concrete voorbeelden illustreert de brochure verschillende mogelijkheden om reuzenerfgoed meer toekomst te geven. De brochure werd voorgesteld tijdens de Reuzen-Bokrijkdag, die de drie organisatie samen organiseerden op 17 augustus 2014. Tijdens het evenement kregen reuzenbeheerders de kans om hun gebruiken te tonen en toe te lichten aan een ruim publiek. Er waren een reuzenstoet, een reuzenrepaircafé, workshops en een kinderzoektocht. Door het evenement werden de zichtbaarheid en de kennis van het reuzenerfgoed bij het brede publiek vergroot.

Voorstelling inspiratiebrochure erfgoedzorg, Bokrijk, 17 augustus 2014. © LECA

Aanbevelingen

- Creëer een instrument dat toegankelijk is voor alle betrokkenen waarop ze op een laagdrempelige manier kennis maken met erfgoed en erfgoedzorg.
- Geef voldoende concrete voorbeelden van bestaande borgingsacties rond een duidelijk afgebakend thema (in casu reuzencultuur).
- Betrek traditiedragers bij de totstandkoming van de inhoud. Vraag input en feedback over de manier waarop hun erfgoedzorg moet beschreven worden.

DRAAGVLAK

Timing:
april 2014 -
maart 2015

Fase 5: draagvlak aftoetsen voor ICE-aanvraag

Hoe meer reuzenbeheerders in contact kwamen met het erfgoedbeleid, hoe vaker de vraag kwam om specifieke reuzen op de Inventaris voor Immaterieel Cultureel Erfgoed in Vlaanderen (Inventaris Vlaanderen) te laten plaatsen. Tegelijkertijd groeide bij Reuzen in Vlaanderen de ambitie om de volledige reuzencultuur te laten erkennen. Voor hen lag de kracht van borgen vooral in het samenbrengen van reuzenbeheerders, zodat ze hun expertise konden delen. LECA stapte mee in het gezamenlijk verhaal, op voorwaarde dat Reuzen in Vlaanderen kon aantonen dat daar genoeg draagvlak voor bestond.

In 2014 organiseerde Reuzen in Vlaanderen daarom opnieuw provinciale ontmoetingsdagen. Tijdens deze dagen werd meer uitleg gegeven over het plan om de reuzencultuur voor te dragen voor de Inventaris Vlaanderen. Als leidraad stelden we een document op over immaterieel erfgoed (zie bijlage 2). Ook de tweede Federatiedag van Reuzen in Vlaanderen stond in het teken van immaterieel erfgoed. De dag had plaats in het Districtshuis van Deurne op 15 november 2014. Meer dan 120 reuzenbeheerders tekenden present. Vanuit LECA lichtten we stap voor stap toe wat een gezamenlijke aanvraag inhoudt en welk engagement daarmee wordt aangegaan. De reacties waren positief. Eind november 2014 werd dan ook beslist om een dossier voor te bereiden en werd een reflectiecomité in het leven geroepen (zie fase 6).

Limburgse Reuzenontmoetingsdag, Gruitrode, 12 april 2014. © RIV

Aanbevelingen

- Vertaal het ICE-beleid stap voor stap op maat van de doelgroep. Spreek hun taal.
- Zorg voor een breed draagvlak wanneer je een dossier indient voor de Inventaris Vlaanderen.
- Verdeel verantwoordelijkheden en creëer betrokkenheid.

AANVRAAG

Timing:
november 2014 -
januari 2015

Fase 6: reflectiecomité voor ICE-aanvraag

Op de tweede Reuzenfederatiedag werd een oproep gelanceerd om deel uit te maken van het reflectiecomité. Dat comité boog zich over de manier waarop het gezamenlijke erfgoedzorgplan er zou kunnen uitzien. Tijdens een brainstorm gaven ze feedback op de SWOT-analyse, stelden ze nieuwe acties voor en discussieerden ze over de wenselijke werkingsvormen. Een van de belangrijkste conclusies van de brainstorm was dat het erfgoedzorgplan een evenwicht moest zien te vinden tussen een algemene aanpak en het delen van lokale expertise. Concreet wilden ze voorkomen dat het erfgoedzorgplan enkel rekening zou houden met de borgingsacties van Reuzen in Vlaanderen en geen oog zou hebben voor alle andere inspirerende voorbeeldpraktijken. Dat resulteerde tot het lanceren van een erfgoedzorgfiche waarop individuele reuzengroepen hun borgingsactie kunnen beschrijven. De fiches worden ontsloten via www.reuzeninvlaanderen.be. Momenteel staan er een tiental fiches online over interculturaliteit, educatie, verhaalopbouw, publieksparticipatie, ...

Het reflectiecomité bestond uit leden én niet-leden van Reuzen in Vlaanderen. Dat zorgde voor een nieuwe dynamiek en een hele waaier aan ideeën over hoe je de reuzencultuur aantrekkelijk en actueel kan houden. Op basis van hun input stelde Reuzen in Vlaanderen een erfgoedzorgplan op dat via mail gedurende een drietal weken intensief werd besproken en aangepast door de leden van het comité. Eind januari 2015 was het erfgoedzorgplan klaar voor communicatie. Het reflectiecomité zal jaarlijks samenkomen om de nazorg te garanderen.

Aanbevelingen

- Het gevaar van een koepelorganisatie is dat erfgoedzorg opnieuw een top-down-verhaal van enkelen wordt. Zorg daarom bij het opstellen van een erfgoedzorgplan voor inspraak van niet-leden. Hun kijk levert vaak nieuwe relevante ideeën op.
- Sommige traditiedragers vinden het niet makkelijk om 'groter' dan de eigen werking te denken. Een goede briefing over het doel van het reflectiecomité en een moderatie door een niet betrokken partij (zoals een professionele erfgoedorganisatie) kunnen dat verhelpen.
- Zorg voor een uitgebreid verslag waar de leden van het reflectiecomité later op kunnen reageren.
- Voorzie een jaarlijkse terugkoppeling naar het comité.
- Zoek naar manieren om inspraak van onderuit blijvend mogelijk te maken, bijvoorbeeld door een online ideeënbus.

AANTONEN PRIOR AND
INFORMED CONSENT

Timing:
februari 2015 -mei
2015

Fase 7: geïnformeerde toestemming van reuzenbeheerders

Unesco hecht veel belang aan '*prior and informed consent*' van traditiedragers om hun erfgoed te laten erkennen. Vanuit die optiek werd het erfgoedzorgplan gemaild naar 274 gekende beheerders met reuzen. Tijdens de ontmoetingsdagen begin 2015 werd het plan bijkomend toegelicht. Organisaties die het plan zinvol achtten en er aan wilden meewerken, tekenden een intentieverklaring. In totaal werden 75 intentieverklaringen ingestuurd, die 320 reuzen vertegenwoordigen. De intentieverklaringen werden vooral getekend door reuzenverenigingen. Daarmee bedoelen we organisaties die enkel bestaan omwille van hun reuzen. Binnen de bredere reuzengemeenschap vormen zij een minderheid. Van de 274 groepen die een reus aanmelden op het online reuzenregister, beschreef slechts 13,5 % zich als een reuzenvereniging. Toch vormen ze de kern van de reuzenerfgoedgemeenschap. Velen onder hen zijn bewust bezig met het doorgeven van gebruiken en rituelen. Denk maar aan doop- of huwelijksrituelen, danstechnieken of reuzenmuziek. In dat opzicht is hun engagement voor de erkenningsaanvraag een goede zaak. Ze zijn de motor van de reuzencultuur in Vlaanderen. In die zin vinden we de intentieverklaringen voldoende representatief voor de bredere erfgoedgemeenschap.

Valkuilen en aanbevelingen

- Hou de lijst van organisaties die de aanvraag ondersteunen dynamisch. Ook na een eventuele erkenning moet het mogelijk zijn het erfgoedzorgplan te onderschrijven of niet langer te steunen.
- Combineer verschillende methoden om te communiceren over het erfgoedzorgplan, gaande van fysieke bijeenkomsten, online communicatiekanalen (Facebook, website, nieuwsbrief), een papieren mailing en een persstrategie.
- Benadruk dat een eventuele erkenning geen eindpunt maar startpunt is. Het is een uiting van een duurzaam engagement inzake erfgoedzorg.
- Zorg voor voldoende inspraakmogelijkheden van onderuit zodat de betrokkenheid behouden blijft.

AANVRAAG

Timing:
mei 2015

Fase 8: opstellen dossier Inventaris Vlaanderen

Op basis van alle formele en informele input van reuzenbeheerders stelde Reuzen in Vlaanderen het dossier samen om de reuzencultuur voor te dragen voor de Inventaris Vlaanderen en plaatste het op de website www.immaterieelerfgoed.be. Reuzen in Vlaanderen stuurde ook het vereiste papieren aanvraagformulier naar het Agentschap Kunsten en Erfgoed (<http://www.kunstenenerfgoed.be/nl/wat-doen-we-immaterieel-cultureel-erfgoed/opname-de-inventaris-vlaanderen>). LECA begeleidde het proces en gaf waar mogelijk feedback.

Fase 9: nazorg

Onze taak als intermediaire erfgoedorganisatie zit er niet op. We zijn erin geslaagd een organisatie mee op te richten die kan dienen als blijvend aanspreekpunt voor reuzenliefhebbers. Doorheen de jaren hebben we de kernleden van Reuzen in Vlaanderen met succes erfgoedvaardigheden bijgebracht, die ze nu uitdragen naar de brede gemeenschap. Voortaan is Reuzen in Vlaanderen het eerste aanspreekpunt voor reuzenbeheerders, ook wat erfgoedzorg betreft. Als expertisecentrum volgen we internationale tendensen op, zoeken we naar goede praktijkvoorbeelden, blijven we verder werken aan internationale netwerken en bouwen we expertise op inzake erfgoedzorg. Die expertise delen we tijdens driemaandelijke opvolgingsvergaderingen met Reuzen in Vlaanderen. In die zin is een uiteindelijke erkenning geen eindpunt, maar een vertrekpunt om jaarlijks nieuwe borgingsmaatregelen te verwezenlijken en blijvend na te denken over duurzame erfgoedzorg.

Een van onze belangrijkste bevindingen is dat de term cultureel erfgoed bij veel reuzenbeheerders aanvankelijk niet gekend was. Hen laten participeren aan een *erfgoed*traject was dus allesbehalve vanzelfsprekend. Voor veel reuzenbeheerders telt vooral de praktijk van hier en nu: reuzen laten uitgaan, voldoende vrijwilligers vinden en reuzen restaureren of herstellen. Hoe je gebruiken documenteert, wat je met een archief aanvangt of hoe je jongeren warm maakt voor je verhaal was vaak geen prioriteit. Dat betekent niet dat reuzenbeheerders hun gebruiken niet als erfgoed zien. Ze spreken immers vol passie over geschiedenis, traditie, ambacht, generatieoverdracht en doorgeven aan volgende generaties. Maar met de titel cultureel erfgoed hadden ze aanvankelijk weinig affiniteit. Immaterieel erfgoed bleek al helemaal verwarrend. Daarom hebben we gaandeweg onze manier van communiceren aangepast, in dialoog met de reuzenbeheerders. Dankzij hun feedback zijn we bewuster omgesprongen met vakjargon en hebben we basistermen op een zo laagdrempelig mogelijke manier uitgelegd, via verschillende communicatiekanalen. Door het traject zagen we de erfgoedreflex groeien, zowel bij Reuzen in Vlaanderen als bij de afzonderlijke reuzengroepen die we konden bereiken. Dat bewustzijn zorgde ervoor dat traditiedragers trotser werden op hun erfgoed en bewuster nadachten over de manier waarop ze hun gebruiken doorgeven aan de volgende generatie.

Meer dan ooit zijn we overtuigd van de meerwaarde van een generieke aanpak. De kracht van het traject lag namelijk in de verregaande expertise-uitwisseling tussen traditiedragers, waardoor creatieve ideeën werden overgenomen en sterke netwerken zijn ontstaan. In die zin onderschrijven we het potentieel van Unesco's Immaterieel Erfgoedverdrag van 2003. Tegelijkertijd willen we de noodzaak van een professionele erfgoedbemiddelaar benadrukken. We speelden een initiërende rol in negen fasen, die leidden tot een sterkere en beter gewapende erfgoedgemeenschap. Bij iedere fase betrokken we Reuzen in Vlaanderen, zodat ze onze taken op lange termijn grotendeels kunnen overnemen. Samengevat zag het traject er als volgt uit:

1. Oprichting koepelorganisatie
2. Inventarisatie
3. Noden- en behoeftenonderzoek
4. Inspiratiebrochure over erfgoedzorg
5. Aftoetsen draagvlak voor ICE-aanvraag
6. Oprichten reflectiecomité voor ICE-aanvraag
7. Verkrijgen van prior and informed consent van traditiedragers
8. Indienen ICE-dossier
9. Nazorg

De negende fase is voor ons cruciaal. We willen blijvend inzetten op expertisedeling met Reuzen in Vlaanderen en op het aanreiken van inspirerende methoden en (internationale) contacten en netwerken.

TIJDLIJN

27/11/10
Oprichting
Reuzen in
Vlaanderen

06/01/11
Start testperiode online
reuzenregister

17/11/12
Provinciale
ontmoetings
dag West-
Vlaanderen

03/03/13
Provinciale
ontmoetings
dag
Antwerpen

08/06/13
Provinciale
ontmoetings
dag Limburg

22/06/13
Provinciale
ontmoetings
dag Brussel
en Vlaams-
Brabant

01/03/14
Provinciale
ontmoetings
dag Vlaams-
Brabant en
Oost-
Vlaanderen

17/08/14
Voorstelling
inspiratiebrochure in Bokrijk

03/12/2014
Brainstorm
reflectiecomité

01/09/11
Lancering online
register

19/01/13
Provinciale
ontmoetings
dag Oost-
Vlaanderen

04/05/13
Internationale
Studiedag Op
Schouders van
Reuzen

16/11/13
Eerste
Reuzenfederatiedag
+
Lancering rapport
Praten over Reuzen

28/04/14
Provinciale
ontmoetingsdag
Limburg

04/10/14
Provinciale
ontmoetingsdag
Antwerpen

15/11/15
Tweede
Reuzenfederatiedag

LECA LABELLEN EXPERTISENTRUM
HOOR CULTUUR VAN ALLESTAD

TRADITIES TRADITIEDAGERS T-PLMPJES NIEUWSBRIEF NIEUWS ONDERZOEKINGS OVER ONZ

Home > Feesten > Reuzen > Reuzenkaart

REUZENKAART

FEESTEN RITUELEN

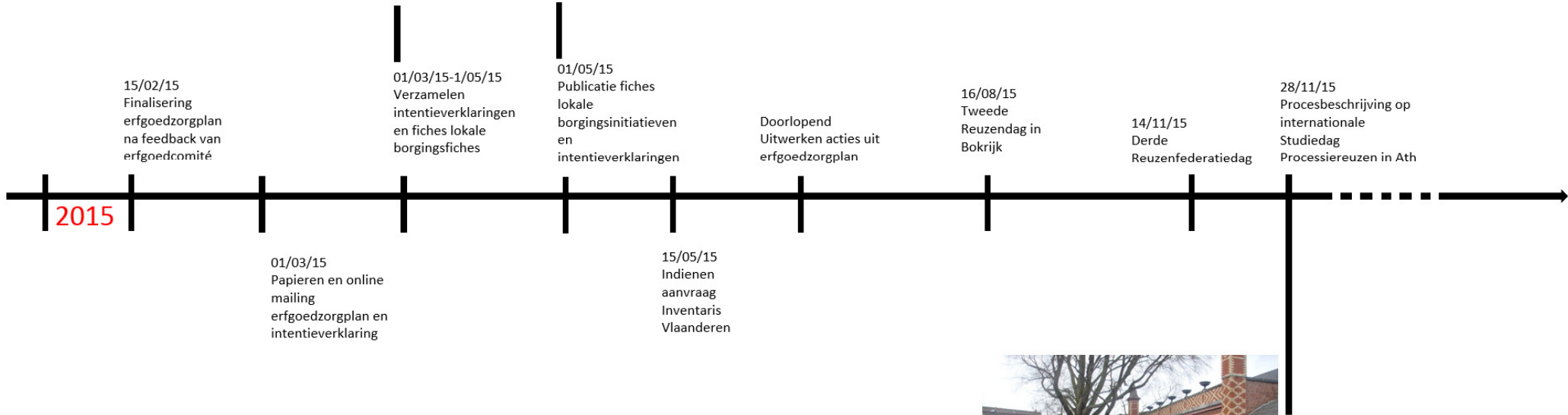
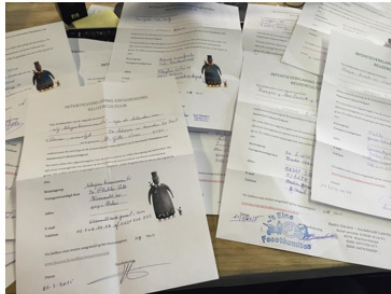
<< FEESTKALENDER SEPTEMBER >>

MA	DI	WO	DO	VR	ZA	ZO
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

EERSTKOMENDE FEESTEN

- 12/09/14 Reuzenfeesten veldwonderlands, Oost-Vlaanderen
- 12/09/14 Processie van Sint-Gerard, Antwerpen
- 12/09/14 Donsvelden, Provincie Antwerpen
- 12/09/14 Bovenste Feesten, Provincie Antwerpen

BIJLAGE 1

SWOT-analyse op basis van de provinciale ontmoetingsdagen 2012-2013.

INTERN	<p>STERKTES</p> <ul style="list-style-type: none"> Banden met andere vrijetijdsvormen Belangrijk element van de (lokale) feestcultuur Rijke geschiedenis Veel rituelen Onderlinge solidariteit bij reuzenbeheerders Belangrijk voor de sociale cohesie Grote symbolische waarde Groot aantal reuzen Effect op kinderen Internationale wijd verspreide traditie 	<p>ZWAKTES</p> <ul style="list-style-type: none"> Weinig echte reuzenorganisaties: veel reuzen zijn in handen van organisaties die een andere kerntaak hebben Minimale documentaire erfgoedwerking Kwetsbaar erfgoed door openluchtoptredens Gebrek aan expertise rond behoud en beheer Hoge kostprijs onderhoud en transport Weinig mandenvlechters
EXTERN	<p>KANSEN</p> <ul style="list-style-type: none"> Sterke netwerken, zowel lokaal, nationaal als internationaal Het ICE-beleid van de Vlaamse Overheid Samenwerking met (lokale) (erfgoed)actoren Steun van de gemeente Maatschappelijke interesse voor lokale identiteit Grote maatschappelijke interesse in geschiedenis Erfgoededucatie Inspelen op hang naar verhalen 	<p>BEDREIGINGEN</p> <ul style="list-style-type: none"> Betekenis reuzen vaak niet meer gekend Reus verliest spektakelwaarde in multimediale maatschappij Lokaal beleid Engagement vrijwilligers Mondelinge overdracht kennis

BIJLAGE 2

Tekst over immaterieel erfgoedbeleid in Vlaanderen. Geschreven voor Reuzen in Vlaanderen, ter ondersteuning van hun provinciale ontmoetingsdagen 2014-2015.

Iedereen kent de werelderfgoedlijst van UNESCO. Sinds de jaren zeventig beschermt die lijst unieke landschappen en gebouwen. Denk maar aan de piramides van Gizeh, de Belgische belforten of de Grand Canyon in Amerika. Maar wist je dat UNESCO ook oog heeft voor tradities? Je hebt natuurlijk allerlei soorten tradities, maar sommige tradities vinden mensen zo waardevol dat ze er alles aan doen om ze door te geven aan de volgende generaties. Ze proberen jongeren enthousiast te maken voor hun gebruiken, organiseren tentoonstellingen, leren oude technieken aan en ga zo maar door. Voor die tradities koos UNESCO een nieuwe naam: immaterieel cultureel erfgoed.

“Immaterieel erfgoed is géén werelderfgoed. De media zijn daarin bijna altijd verkeerd.”

Is immaterieel cultureel erfgoed werelderfgoed?

Immaterieel cultureel erfgoed is géén werelderfgoed. Omdat tradities helemaal anders werken dan gebouwen of landschappen, heeft UNESCO een ander beleid gemaakt. Er is een apart verdrag voor immaterieel erfgoed, er is een ander logo en vooral: er zijn andere voorwaarden om erkend te worden. De bedoeling van UNESCO is duidelijk: ervoor zorgen dat zoveel mogelijk verschillende tradities naast elkaar kunnen blijven bestaan. Daarbij is het niet zo belangrijk dat alles blijft zoals het was. Integendeel zelfs: tradities die niet met hun tijd meegaan lopen het risico dat mensen er op termijn niks meer in zien. En dan bloeden ze dood. Dat is nu net wat UNESCO wil vermijden.

Wat wil UNESCO bereiken?

UNESCO wil ervoor zorgen dat immaterieel erfgoed meer zichtbaarheid krijgt, dat er meer respect voor komt en vooral dat de mensen die de traditie verderzetten een steuntje in de rug krijgen. Om dat te bekomen riep UNESCO twee lijsten in het leven: de ‘Representatieve Lijst van immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid’ en de ‘Lijst van immaterieel cultureel erfgoed in gevaar’. Eigenlijk zijn de lijsten voor UNESCO niet zo belangrijk. Het zijn maar middelen om hun boodschap over te brengen: immaterieel erfgoed wordt vaak niet (meer) automatisch doorgegeven. Als mensen willen dat hun erfgoed overleeft, doen ze er goed aan om actief na te denken over de toekomst. Hoe kunnen ze ervoor zorgen dat de nodige technieken nog gekend zijn? Weten de mensen nog waar de traditie eigenlijk om draait? Zijn er dingen die mensen vergeten omdat ze bijvoorbeeld nooit zijn beschreven? De oplossingen die mensen vinden voor dergelijke problemen, noemen we in Vlaanderen ‘borgingsacties’. In het Engels spreken ze van safeguarden.

“Het gaat niet om de traditie op zich, maar wel om de dingen die mensen doen om ze door te geven aan volgende generaties. Dat noemen we borgingsacties.”

“Op de Inventaris Vlaanderen staan tradities waarvoor mensen hun best doen om ze door te geven aan de volgende generaties.”

“Door gezamenlijk aan een dossier te werken gebeurt er iets heel belangrijk: er ontstaat een netwerk waarin mensen hun kennis, materiaal en zelfs manschappen kunnen delen. Dat is een pracht van een borgingsmaatregel.”

Wat gebeurt er in Vlaanderen?

Vlaanderen heeft een belangrijke rol gespeeld bij het ontwikkelen van het immaterieel cultureel erfgoedbeleid. Op internationaal vlak, maar ook in België. Ons land was een van de eerste om de conventie te bekrachtigen, in 2006. Niet lang daarna riep de Vlaamse overheid een eigen inventaris in het leven: de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed. Daarop staan tradities waarvoor mensen hun best doen om ze door te geven aan de volgende generaties. Om erkend te worden, vraagt de Vlaamse overheid dat je duidelijk aangeeft welke borgingsacties je onderneemt. Een erkenning zegt dus niks over de kwaliteit van het erfgoed, wél over de kwaliteit van de erfgoedzorg. De overheid lanceerde de gloednieuwe website om alles wat mensen doen in de kijker te plaatsen: www.immaterieelerfgoed.be. Een tip: je kan er ook gewoon je erfgoed en borgingsacties aan toevoegen, zonder een erkenning op de inventaris.

Wat heeft dat nu met reuzen te maken?

Reuzen dragen meer dan zes eeuwen geschiedenis met zich mee. De hele reuzencultuur staat bol van tradities: denk maar aan bouwtechnieken, reuzenliederen, het dopen van reuzen, meter- en peterschap en ga zo maar door. Dat reuzenbeheerders actief bezig zijn met de toekomst, bleek al uit de provinciale ontmoetingsdagen van 2013. Er bestaan tal van reuzenlesbrieven, tentoonstellingen, fotoboeken, draaiboeken en dergelijke meer. Met andere woorden: er bestaan al heel wat borgingsmaatregelen voor reuzen. Bij een aantal verenigingen groeide daarom het idee om een aanvraag in te dienen voor de Inventaris Vlaanderen. Maar is het niet beter zoveel mogelijk reuzen te laten erkennen? Door gezamenlijk aan een dossier te werken gebeurt er immers iets heel belangrijk: er ontstaat een netwerk waarin mensen hun kennis, materiaal en zelfs manschappen kunnen delen. En laat dat nu een pracht van een borgingsmaatregel zijn.

Er staan toch al reuzen op de Inventaris Vlaanderen?

Een aantal reuzen staan al op de internationale en Vlaamse inventaris, namelijk die van Dendermonde en Mechelen. Dat is historisch gegroeid. Voor de conventie van 2003 had UNESCO al eens een poging ondernomen om het immaterieel erfgoed in kaart te brengen. In 2001 riep het de ‘Lijst van meesterwerken van het orale en immateriële erfgoed van de mensheid’ in het leven. België en Frankrijk bundelden de krachten en slaagden erin om ‘de Ommegangsreuzen en -draken uit België en Frankrijk’ op de lijst te plaatsen. Er werden een aantal ‘voorbeeldreuzen’ gekozen, namelijk die van Aat, Bergen, Brussel, Dendermonde en Mechelen (België) en Cassel, Douai, Pézenas en Tarascon (Frankrijk). De lijst werd opgeheven in 2008. Alle tradities werden automatisch op de ‘Representatieve Lijst van immaterieel cultureel erfgoed van de mensheid’ gezet.

UNESCO stelt dat iedere traditie die wordt toegevoegd aan de internationale lijst, ook op een nationale inventaris moet staan. Vandaar dat de reuzen van Dendermonde en Mechelen op de Inventaris Vlaanderen staan. Voor Vlaanderen gelden die reuzen als voorbeeld van wat erfgoedzorg allemaal kan zijn. Reuzenbeheerders kunnen heel wat van hen leren. Maar toch is het beeld dat nu geschetst wordt niet helemaal representatief voor de reuzencultuur in Vlaanderen. Een gezamenlijk dossier voor de Inventaris Vlaanderen kan die diversiteit – aan tradities en borgingsacties – duidelijker in beeld brengen. Voor de reuzen van Dendermonde en Mechelen verandert er niks. Zij blijven afzonderlijk vermeld op de Inventaris Vlaanderen.

“Reuzen in Vlaanderen vzw wil het dossier schrijven als er voldoende interesse blijkt. Ze worden daarbij geholpen door LECA vzw.”

Wat betekent zo’n aanvraag concreet?

Concreet betekent een aanvraag dat de reuzenbeheerders bewijzen dat ze samen willen werken aan de toekomst. Het betekent een hoop papierwerk, maar ook daadwerkelijke actie. Op dat vlak hebben reuzenbeheerders een voetje voor. Reuzen in Vlaanderen vzw werkt sinds 2010 heel hard samen met het expertisecentrum LECA. Samen ontwikkelden ze het reuzenregister waar iedereen zelf zijn reus op kan plaatsen. Ze riepen de provinciale ontmoetingsdagen in het leven, organiseerden een internationale studiedag en werken nu volop aan een inspiratiebrochure over reuzenerfgoed. Als professionele organisatie onderzoekt en ondersteunt LECA het erfgoed van feesten en rituelen, maar dossiers schrijven doet het niet. Dat is ook niet de bedoeling, enkel mensen die het erfgoed daadwerkelijk in leven houden, mogen een aanvraag indienen. Concreet wil Reuzen in Vlaanderen vzw de aanvraag schrijven en indienen, wanneer daar voldoende interesse zou voor bestaan.

Wat ben je met een erkenning als immaterieel erfgoed?

Een erkenning op de Inventaris Vlaanderen kost een hoop moeite en levert financieel niks op. Toch krijg je er heel wat voor in de plaats. Zichtbaarheid. Een netwerk. Inspiratie. Een nieuwe manier van denken. Een toekomst. Wie de aanvraag ondersteunt schaaft zich expliciet achter het idee dat gezamenlijke acties het reuzenerfgoed kunnen helpen om te overleven. Niet als iets ‘authentiek’ of ‘iets dat nooit mag veranderen’ maar als een levende traditie die zich telkens weet aan te passen aan de tijd.

Auteur: LECA vzw

BIJLAGE 3

Intentieverklaring voor reuzenbeheerders.

INTENTIEVERKLARING ERFGOEDZORG

Wij, als beheerders van de volgende reus/reuzen

---

uit de gemeente

---

ondersteunen de aanvraag om de reuzencultuur te laten opnemen op de Inventaris Vlaanderen voor Immaterieel Cultureel Erfgoed. We staan achter het erfgoedzorgplan voor de reuzencultuur en willen daar graag aan meewerken. We zijn ervan overtuigd dat een opname op de inventaris de reuzencultuur een betere toekomst kan geven. We willen creatief omspringen met onze tradities, zodat de generaties na ons er ook nog iets in zien.

Reuzengroep

Vertegenwoordigd door

Adres

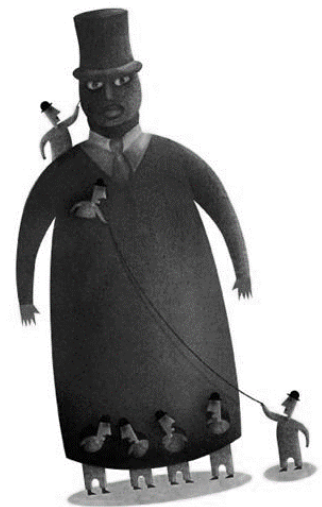

E-mail

Telefoon

We hebben onze reuzen aangemeld op het reuzenregister: Ja Nee

www.lecavzw.be/tradities/reuzen/overzicht

Datum

Handtekening